

Національний університет «Одеська юридична академія»

Робоча група з питань розвитку кримінального права
Комісії по правовій реформі при Президентові України

Робоча група з питань кримінального та кримінального процесуального права
Науково-консультативної ради при Голові Верховної ради України

Південний регіональний центр Національної академії правових наук України
Кафедра кримінального права НУ «ОЮА»

Одеський місцевий осередок ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права»

Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції,

*присвяченої 25-річчю утворення
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

**м. Одеса
9 грудня 2022 р.**

«Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану». Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія». Одеса, 9 грудня 2022 року. Укладачі: Є.Л. Стрельцов, В.П. Кедик. Відп. редактор Є.Л. Стрельцов. Одеса: ПРЦ НАПрН України, НУ «ОЮА», 09.12.2022. – 214 с.

У збірнику представлені тези доповідей та повідомлень, які були оприлюднені на міжнародній науково-практичній конференції «Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану», присвяченій 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія», яка відбулась 9 грудня 2022 року на базі Південного регіонального центру Національної академії правових наук України та кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія». Збірник розрахований на науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів, магістрантів та студентів, практичних працівників, всіх, кого цікавлять сучасні проблеми кримінального права.

Відповідальний за випуск:
д.ю.н., професор Є.Л. Стрельцов

Тези друкуються в авторській редакції. Відповідальність за зміст поданого матеріалу несуть автори.

Вознюк А. А.,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач наукової лабораторії з
проблем протидії злочинності
ННІ № 1 Національної академії
внутрішніх справ,

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЙ УЧАСНИКІВ ДНР/ЛНР ПІД ЧАС МІЖНАРОДНОГО ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

Російська агресія проти України розпочалася зі збройного вторгнення в Автономну Республіку Крим 20 лютого 2014 р.¹ У подальшому – з квітня 2014 р. – війна на сході України. Майже через 8 років – 24 лютого 2022 р. – широкомасштабне вторгнення російської федерації (далі – рф) в Україну під назвою «спеціальна воєнна операція».

З квітня 2014 р. активну участь у війні проти України на боці рф брали участь бойовики днр/лнр. У правозастосовних органів часто виникають труднощі кваліфікації їх кримінально протиправних діянь. Як відомо, частину учасників цих псевдоутворень на території Донецької та Луганської областей притягнуто до кримінальної відповідальності, зокрема за ст. 109, 110, 111, 255, 258-3, 260, 437, 438 КК України.

Упродовж збройного конфлікту в органів досудового розслідування, прокуратури та суду відсутня єдина позиція щодо кваліфікації дій цих суб'єктів, що негативно впливає на результати досудового розслідування та судового розгляду. І це не дивно, оскільки з моменту проголошення незалежності України ми маємо перший міжнародний збройний конфлікт, а тому національні правозастосовні органи виявилися недостатньо підготовленими до застосування відповідних кримінально-правових норм, які тривалий час залишалися «мертвими». Має рацію О. В. Червякова в тому, що вади притягнення до кримінальної відповідальності за вчиненні в Україні міжнародні злочини обумовлені відсутністю досвіду оцінки обставин збройного конфлікту як контекстуального елементу воєнного злочину, достатніх знань із міжнародного гуманітарного та кримінального права у правоохоронців та суддів, недосконалістю кримінального законодавства, відсутністю доступу до тимчасово окупованих територій та іншими несприятливими в описаному контексті умовами досудових розслідувань та судового розгляду [3].

Частина помилок обумовлена неправильною оцінкою подій на сході України, а можливо і труднощами доведення наявності збройного конфлікту міжнародного характеру на початку вторгнення рф на територію України. Водночас звинувачення правозастосовних органів тут недоцільні. Для підтвердження цієї тези важливим є приклад у справі МН17², в якій адвокати одного з підозрюваних – Пулатова посилалися на імунітет комбатанта, натомість Окружний суд Гааги спростовували ці твердження наводячи вагомні аргументи.

По-перше, Окружний суд Гааги зробив слушний висновок про те, що з *середини травня 2014 р., а також 17 липня 2014 р. на території України відбувався міжнародний*

---

¹ Тоді були зафіксовані перші випадки порушення збройними силами рф всупереч міжнародно-правовим зобов'язанням рф порядку перетину державного кордону України в районі Керченської протоки та використання нею своїх військових формувань, дислокованих у Криму відповідно до Угоди між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України від 28 травня 1997 року, для блокування українських військових частин [1].

На думку Р. О. Мовчана війна розпочалася тоді, коли рф анексувала АРК та вдерлася на Донбас [2, с. 10].

² Літак Malaysia Airlines рейсу МН17 був збитий над східною Україною 17 липня 2014 р. російською ракетою «Бук». У той час на сході України точилася запекла війна між проросійськими сепаратистами та українськими урядовими військами. Рейс МН17 прямував з Амстердама в Куала-Лумпур, на борту було 298 осіб. Серед них було 196 голландців, які загинули [4]. Звинувачення були висунуті за двома статтями Кримінального кодексу Нідерландів – за те, що вони спричинили катастрофу рейсу МН17 (ст. 168), і за вбивство 298 пасажирів рейсу МН17 (ст. 289) [5].

збройний конфлікт між Україною та днр, у результаті чого днр перебувала під контролем рф [6].

По-друге, судді зазначали, що члени збройних сил однієї з воюючих сторін у міжнародному збройному конфлікті можуть посылатися на імунітет за певних обставин. Зокрема, бойовики під командуванням днр повинні бути елементами російських збройних сил. Однак досі рф заперечує будь-який контроль або причетність до днр у той період. Обвинувачені також публічно заперечували, що на той момент вони були частиною збройних сил рф. Тому учасники бойових дій днр, а отже й обвинувачений не можуть розглядатися як частина збройних сил рф. З цієї причини вони не мають права брати участь у бойових діях, а також не мають права на імунітет від судового переслідування у зв'язку з катастрофою рейсу МН17 [6]. З огляду на зазначене, усіх підозрюваних у справі МН17 судили не як військовослужбовців, а як цивільних осіб і не за воєнні, а загальнокримінальні (ординарні) злочини.

Відтак виникає питання поки рф заперечувала будь-який контроль або причетність до днр/лнр, а бойовики псевдостворень висловлювали аналогічні заперечення щодо належності до збройних сил рф, чи були підстави кваліфікувати їх дії як воєнні злочини. Можливо і були, однак труднощі доведення цього беззаперечні.

Водночас, як видається, ситуація змінилася кардинально із прийняттям рф рішення про включення днр та лнр до складу рф. Як відомо 5 жовтня 2022 р. президент рф підписав відповідні федеральні конституційні закони про прийняття до складу рф днр і лнр. Виходячи з цього учасники незаконних формувань днр/лнр набули статусу комбатантів, що воюють на боці рф, а відтак до них можна застосувати положення про імунітет комбатанта, а також, у випадку порушення норм міжнародного гуманітарного права, притягнути до кримінальної відповідальності за воєнні злочини.

Ймовірно, за певних обставин дії бойовиків днр/лнр можливо кваліфікувати як злочини проти основ національної безпеки. Однак у будь-якому випадку вчинення ними одних і тих самих діянь не можна одночасно кваліфікувати як воєнний та загальнокримінальний (ординарний, загальний) злочин. Насамперед одні й ті ж діяння не можна одночасно розглядати як воєнний і терористичний злочин. Окрім того, бойовики днр/лнр не можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за ч. 2 ст. 437 КК (ведення агресивної війни або агресивних воєнних дій), оскільки, з одного боку, не є суб'єктами цього злочину, а, з другого – кримінальна відповідальність за участь у воєнних діях щодо України виключається з огляду на імунітет комбатанта.

Список використаних джерел:

1. Про Заяву Верховної Ради України «Про відсіч збройній агресії Російської Федерації та подолання її наслідків»: Постанова ВРУ від 21 квітня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-19#Text>

2. Мовчан Р. О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми : монографія. Київ : Норма права, 2022. 244 с.

3. Червякова О. В. Відповідальність за воєнні злочини: механізми та процеси відновлення суверенітету та безпеки України. *Форум Права*. 2020. № 61(2). С. 150–162. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3883835>.

4. Aanklagers: geen immuniteit voor verdachten van de MH17-ramp. NOS Nieuws. Woensdag 10 juni 2020, 15:26. URL: <https://nos.nl/artikel/2336832-aanklagers-geen-immuniteit-voor-verdachten-van-de-mh17-ramp>.

5. Суд Гааги після двох років слухань ухвалив вирок у справі МН17: остаточне рішення. *Слово і діло. Аналітичний портал*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/17/novyna/suspilstvo/sud-haahy-pislya-dvox-rokiv-sluxan-uxvalyv-vyrok-spravi-mn17-ostatochneshennya>.

6. Uitspraakdocument strafzaak MH17. Dit is de uitgesproken tekst van 17 november 2022. URL: <https://www.courtmh17.com/nieuws/2022/uitspraakdocument-strafzaak-mh17.html>.